

رابطه بین برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت سود

عزیز گرد*

رضا حیدریان چالی**

حمید سیدجراحی***

تاریخ دریافت: 1391/04/22

تاریخ پذیرش: 1391/06/21

چکیده

هدف اصلی این مقاله بررسی رابطه بین کیفیت سود و حاکمیت شرکتی می‌باشد. با توجه به این که کیفیت سود مفهومی نسبی است، در این تحقیق از مجموعه معیارهای ارزیابی کیفیت سود، معیار مجموع تعهدات انتخاب گردید. تعهدات با استفاده از روش ترازنامه ای و از طریق مجموع خالص سرمایه در گردش و خالص دارایی‌های عملیاتی غیرجاری و خالص دارایی‌های مالی محاسبه شده است. تعداد 374 مورد صورت‌های مالی از 81 شرکت از شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند و از طریق برازش مدل‌های رگرسیونی رابطه بین متغیرها مورد بررسی قرار گرفت. این پژوهش به دلیل ماهیت موضوع از نوع تحقیق‌های همبستگی می‌باشد و با استفاده از مدل رگرسیون و همبستگی رابطه بین کیفیت سود و متغیرهای حاکمیت شرکتی مورد بررسی قرار گرفته است.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که رابطه بین کیفیت سود و دو عامل سهامداران نهادی و نسبت مدیران غیر موظف (حاکمیت شرکتی) وجود ندارد، همچنین نتایج تحقیق نشان می‌دهد که رابطه بسیار ضعیف منفی بین کیفیت سود و عامل جدایی رئیس هیات مدیره و مدیر عامل (حاکمیت شرکتی) وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: حاکمیت شرکتی، کیفیت سود.

1- مقدمه

بر همگان محرز است که بازار سرمایه، نقش مهم و حیاتی در اقتصاد کشورها ایفا می‌کند. این بازار نه تنها پول‌ها و سرمایه‌های راكد را به شرکت‌ها هدایت می‌کند، بلکه به عنوان شاخص رونق اقتصاد کشورها نیز در نظر گرفته می‌شود. یکی از عناصر کلیدی تصمیم‌گیری در این بازارها صورت‌های مالی شرکت‌ها، مخصوصاً صورت سود یا زیان است. این صورت مالی نشان‌دهنده نتایج فعالیت‌های عملیاتی شرکت‌ها در یک دوره مالی است و به عنوان مبنای اصلی بیشتر تصمیم‌گیری‌ها، مدل‌های ارزشیابی و قیمت‌گذاری سهام تلقی می‌شود. با توجه به ضعف، نواقص و نارسایی‌های عمده در فرآیند تهیه صورت سود و زیان، مانند تضاد منافع بین تهیه‌کنندگان اطلاعات و سرمایه‌گذاران، استفاده از برآورد و تخمین در تهیه برخی از عناصر سود یا زیان، امکان استفاده از روش‌های پذیرفته شده متنوع حسابداری و همچنین مسائلی مثل هموارسازی

* استادیار دانشگاه پیام نور، نویسنده اصلی و مسئول مکاتبات. azizgord@yahoo.com
** کارشناس ارشد حسابداری.
*** کارشناس ارشد حسابداری.

سود و غیره، استفاده از سود به عنوان معیار مهم تصمیم‌گیری، مورد تهدید قرار گرفته و باعث کاهش کیفیت آن می‌شود. در این تحقیق به بررسی تأثیر یکی از روش‌های کاهش مخاطره‌های بیان شده که در مجامع حرفه‌ای به عنوان ساز و کارهای حاکمیت شرکتی نامیده می‌شود، بر کیفیت سود مورد بررسی قرار می‌گیرد.

2- مبانی نظری و پیشینه

2-1- کیفیت سود

سود از تغییر حقوق صاحبان سهام یا تغییر در خالص دارایی‌های یک واحد تجاری طی یک دوره مالی ناشی می‌شود. به بیان دقیق‌تر، سود برآیند کلیه تغییرات در حقوق صاحبان سهام (سرمایه) طی یک دوره به استثنای تغییرات ناشی از سرمایه‌گذاری توسط صاحبان سرمایه و توزیع منافع بین آن‌ها می‌باشد. وجود زمینه‌های مناسب برای دستکاری در سود که از تضاد منافع و همچنین به علت پاره‌ای از محدودیت‌های ذاتی حسابداری از جمله نارسایی‌های موجود در فرآیند برآوردها و پیش‌بینی‌های آتی و امکان استفاده از روش‌های متعدد حسابداری، باعث شده است که سود واقعی یک بنگاه از سود گزارش شده در صورت‌های مالی متفاوت باشد. محققان و دست‌اندرکاران حرفه حسابداری به دلیل اهمیت سود به عنوان یکی از مهم‌ترین معیارهای ارزیابی عملکرد و تعیین‌کننده ارزش بنگاه‌های اقتصادی ناگزیر به ارزیابی سود گزارش شده توسط بنگاه‌های اقتصادی می‌باشند. برای ارزیابی این سود از مفهومی به نام کیفیت سود استفاده می‌شود. در سال‌های اخیر ارقام تعهدی به عنوان یکی از مهم‌ترین نشانگرهای کیفیت سود مورد توجه قرار گرفته است یکی از روش‌های مورد استفاده به منظور تعیین کیفیت سود از طریق بررسی رابطه بین ارقام تعهدی و اجزای نقدی سود می‌باشد. تمام مفاهیم رایج شده در این بخش بر اساس این دیدگاه است که ارقام تعهدی کیفیت سود را کاهش می‌دهند. بعضی از پژوهشگران کیفیت سود را براساس نزدیک بودن به وجه نقد تعریف کرده‌اند. مثلاً در تحقیقات آقای هریس¹ و همکاران از نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به سود عملیاتی برای اندازه‌گیری کیفیت سود استفاده کرده‌اند. وجه نقد نسبت به سود عملیاتی کمتر قابل دستکاری می‌باشد و از اینرو، می‌توان از آن به عنوان شاخصی برای سنجش کیفیت سود استفاده نمود. سایر مفاهیم کیفیت سود از مفهوم نزدیکی به وجه نقد جدا می‌باشند چراکه آن‌ها یک زیرمجموعه خاص از ارقام تعهدی و نه همه ارقام تعهدی، را به عنوان کاهنده کیفیت سود در نظر می‌گیرند. در روشی دیگر برای اندازه‌گیری کیفیت سود، ارقام تعهدی غیر عادی برآورد می‌شوند مدلی که توسط جونز در سال 1991 برای کشف مدیریت سود ارائه کرد یکی از اولین مدل‌های ارائه شده بر اساس² این روش می‌باشد. که به مدل جونز معروف است و بعد توسط دی‌چو² 1995 توسعه یافت. در این مدل، جونز مفهوم ارقام تعهدی غیرعادی

¹. Harris

². De Chow

(اختیاری) را به عنوان عامل تعیین کننده کیفیت سود، معرفی نمود. جونز اقلام تعهدی را به دو جز عادی (غیراختیاری) و غیرعادی (اختیاری) تفکیک نمود. در حالی که اقلام تعهدی عادی (غیر اختیاری) به واسطه مقررات سازمان ها و دیگر عوامل خارجی بوجود آمده اند، اقلام تعهدی غیر عادی (اختیاری)، قابل اعمال توسط مدیریت است. بنابراین جز اختیاری اقلام تعهدی به عنوان شاخصی برای کشف مدیریت سود در واحدهای تجاری مورد استفاده قرار می گیرد. مدل جونز اصول حسابداری (درآمدهای تعدیل شده بر اساس حساب های دریافتنی، ماشین آلات، اموال و تجهیزات) را به عنوان عامل هدایت کننده اجزای اختیاری معوقات فرض می کند. تغییرات ایجاد شده در رویکرد مستقیم برخی از جوانب خاص را بر خلاف رویکرد کل معوقات در نظر می گیرد.

2-2- حاکمیت شرکتی

استقرار مناسب ساز و کارهای حاکمیت شرکتی، اقدامی اساسی برای استفاده بهینه از منابع، ارتقای پاسخگویی، شفافیت، رعایت انصاف و حقوق همه ذی نفعان شرکتها است.

2-2-1- نقش هیات مدیره در حاکمیت شرکتی

در ادبیات حاکمیت شرکتی، نقش های متفاوتی برای هیات مدیره ذکر شده است. از جمله نقش هیات مدیره به عنوان نهاد ناظر بر عملکرد مدیران اجرایی شرکت در جهت حفظ حقوق و منافع سهامداران که بر این نقش، فاما و جنسن³ (1983) در تئوری نمایندگی تحت عنوان نقش نمایندگی هیات مدیره تاکید دارند. در قالب این کار کرد، هیات مدیره نسبت به مدیران اجرایی شرکت، نقش هدایتی و نظارتی دارد. برخی از جمله جانسون و همکاران⁴ (1996) این نقش را تحت عنوان نقش کنترلی هیات مدیره تفسیر کرده اند. در مقابل نقش کنترلی مذکور، نقش دیگری که در ادبیات حاکمیت شرکتی بر ای هیات مدیره مطرح شده است، نقش تامین منابع انسانی برای شرکت از (از طریق روابط اعضاء هیات مدیره با محیط بیرونی شرکت) است.

2-2-2- نقش مدیران غیرموظف (غیراجرایی) در حاکمیت شرکتی

از دیدگاه تئوری نمایندگی، حضور مدیران غیرموظف مستقل در هیات مدیره شرکتها و عملکرد نظارتی آنان به عنوان افرادی مستقل؛ به کاهش تضاد منافع موجود میان سهامداران و مدیران شرکت کمک شایانی می کند. البته باید توجه داشت که مدیران اجرایی شرکت، نقش مهمی را در ایجاد ترکیب مناسبی از مدیران موظف و غیرموظف (غیراجرایی)، در میان اعضای هیات مدیره، ایفا می کنند. وجود چنین ترکیبی، از عناصر اصلی یک هیات مدیره کارا و مؤثر محسوب می شود؛ زیرا در حالی که مدیران موظف، اطلاعات ارزشمندی درباره فعالیت های شرکت ارائه می کنند، مدیران غیرموظف (غیراجرایی) با دیدگاهی غیرحرفه ای و بی طرفانه، در مورد تصمیم گیری های مدیران مذکور به قضاوت می نشینند. بدین ترتیب، هیات مدیره شرکت با دارا بودن تخصص، استقلال و قدرت

³. Fama & Jensen

⁴. Jonson

قانونی لازم، یک ساز و کار ب القوه توان مند حاکمیت شرکتی به حساب می آید. (شیپرو و وینسنت⁵، 2003)

2-2-3- نقش سرمایه گذاران نهادی در حاکمیت شرکتی

جایگاه سرمایه گذاران نهادی در حاکمیت شرکتی بسیار پیچیده است. از یک دیدگاه، سرمایه گذاران نهادی یکی دیگر از ساز و کارهای حاکمیت شرکتی نیرومند را بازنمایی می کنند که می توانند بر مدیریت شرکت نظارت داشته باشند. زیرا آنان هم می توانند بر مدیریت شرکت نفوذی چشم گیر داشته باشند و هم می توانند منافع گروه سهامداران را همسو کنند.

2-3- پیشینه تحقیقات خارجی

سارکار و همکاران⁶ (2008) در هند به بررسی مشخصات هیات مدیره در خصوص مدیریت سود پرداختند آن ها برای نمونه از 500 شرکت در یک دوره دوساله استفاده کردند نتایج نشان داد که مشخصات هیات مدیره در مدیریت سود تأثیرگذار است. آن ها فهمیدند که یک هیات مدیره سخت کوش باعث کم شدن مدیریت سود می شود، و همچنین یکی بودن مدیرعامل و رئیس هیات مدیره و وجود سهامداران کنترل کننده (عمده) باعث افزایش مدیریت سود می شود. آن ها همچنین در این تحقیق پی بردند که استقلال هیات مدیره به خودی خود تأثیری بر مدیریت سود ندارد ولی ویژگی های هیات مدیره بر مدیریت سود مؤثر است.

چنگ و سون و همکاران⁷ (2008) به بررسی تأثیر قانون ساربینز اکسلی بر بهبود مکانیسم حاکمیت شرکتی و بهتر شدن کیفیت سود حسابداری انجام دادند نتایج تحقیق حاکی از این بود که یک رابطه مستقیم معنادار بین آگاهی دهندگی سود و کمیته حسابرسی مستقل و وجود متخصصان مالی در کمیته حسابرسی بعد از اجرای قانون ساربینز اکسلی مشاهده شد و مدیریت سود کاهش یافته است، در حالی که قبل از تصویب این قانون چنین رابطه ای مشاهده نمی شود همچنین وجود یک کمیته حسابرسی مستقل و یک هیات رئیسه مستقل باعث افزایش آگاهی دهندگی سود و کاهش مدیریت سود می شود. همچنین در این تحقیق رابطه ای بین یکی بودن رئیس هیات مدیره و مدیرعامل و مدیریت سود قبل و بعد قانون ساربینز اکسلی پیدا نشد.

راما ساي⁸ (2005) به رابطه بین کیفیت سود و جنبه هایی از حاکمیت شرکتی که اساساً شامل مالکیت مدیریتی سهام، ساختار (استقلال) هیات مدیره و تعداد اعضا، هیئت مدیره می باشد، پرداخته است. کیفیت سود در این تحقیق بر مبنای مجموع تعهدات اندازه گیری شده و از معیارهای حاکمیت شرکتی، درصد مالکیت سهامدار مدیریتی، تعداد مدیران مستقل و تعداد اعضای هیات مدیره در نظر گرفته شده اند. نهایتاً نتایج تحقیق به شرح ذیل است:

- يك رابطه غیرخطی بین مالکیت سهام مدیریتی و کیفیت سود که

⁵. Schipeer and Vincent

⁶. Subrata Sarkar

⁷. Jue Chin Chang and Huey Lian

⁸. Rama Say

از طریق مجموع تعهدات اندازه‌گیری می‌شود، وجود دارد.
- یک رابطه مثبت بین نسبت مدیران مستقل بیرونی در هیئت مدیره و کیفیت سود وجود دارد.
- بین اندازه هیئت مدیره و سطح کیفیت سود با در نظر گرفتن مجموع تعهدات رابطه ای وجود ندارد.

2-4- پیشینه تحقیقات داخلی

کرد تبار (1386)، به بررسی تأثیر مدیران غیر موظف و سرمایه گذاران نهادی در رفتار سود (مدیریت سود مبتنی بر آستانه) پرداخته است. نتایج بررسی بیانگر آنست که نقش ابزارهای نظارتی حاکمیت شرکتی در رفتار مدیریت سود بیانگر این موضوع است که وقتی انگیزه برای دستکاری سود بالاست، مدیران غیرموظف و سرمایه گذاران نهادی عمده، نقش ضعیفی در کاهش ناهنجاری ارقام تعهدی غیر عادی دارند.

اسماعیلی (1385) در مورد رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام یکی دیگر از تحقیقات انجام شده در زمینه موضوع تحقیق است. در این تحقیق، کیفیت سود، نزدیک بودن سود عملیاتی به جریان نقد حاصل از فعالیت های عملیاتی، و براساس مفهوم نزدیک بودن سود عملیاتی⁹ به جریان نقد حاصل از فعالیت های عملیاتی¹⁰ اندازه گیری می‌شود که بر اساس نسبت جریان نقد حاصل از فعالیت عملیاتی بر سود عملیاتی¹¹ محاسبه شده است. هر چه قدر این نسبت بزرگتر باشد، یعنی سود به وجه نقد نزدیکتر است و دارای کیفیت بالاتری می‌باشد و بالعکس.

اسماعیلی (1385) به مطالعه دو مورد از سازوکارهای حاکمیت شرکتی یعنی نقش مدیران غیر موظف و درصد مالکیت اعضای هیات مدیره در ارتقای کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس را در یک دوره سه ساله در طی سال‌های 81-83 را مورد بررسی قرار داد و نتایج حاصل از این تحقیق حاکی از این بود که تعداد مدیران غیرموظف و درصد مالکیت اعضای هیات مدیره در ارتقای کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس نقش بااهمیتی ندارند.

3- پرسش‌ها و فرضیه‌های تحقیق

سؤالهای اصلی تحقیق بدین ترتیب مطرح گردیده است:
- آیا اگر مدیر عامل شرکت و رئیس هیات مدیره دو شخص متفاوت باشند، سود آرایه شده شرکت کیفیت بالاتری دارد؟
- آیا اگر درصد سرمایه گذاران نهادی شرکت بیشتر باشد سود آرایه شده شرکت کیفیت بالاتری دارد؟
- آیا نسبت مدیران غیر موظف به کل اعضای هیات مدیره، در آرائه سود با کیفیت بیشتر مؤثر است؟
و براساس سؤالهای مطرح شده فوق، فرضیه‌های تحقیق به ترتیب زیر بیان گردیده است
فرضیهٔ مربوط به جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره و کیفیت سود:

⁹ Operation Earning
¹⁰ Operation Chsh Flow
¹¹ OCF/OE

بین جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره و کیفیت سود
 ارایه شده توسط شرکت رابطه مثبت وجود دارد.
 فرضیه مربوط به درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت و
 کیفیت سود:
 بین درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت با کیفیت سود
 ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود دارد.
 فرضیه مربوط به نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیات مدیره و
 کیفیت سود:
 بین نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیات مدیره با کیفیت سود
 رابطه وجود دارد.

4- متغیرهای پژوهش

برای اندازه گیری متغیر سرمایه گذاران نهادی به عنوان متغیر
 مستقل از نسبت (درصد) سهام شرکت که توسط نهادهای سرمایه گذاری
 عمده نگهداری می شود به کل سهام منتشره و در دست سهامداران
 استفاده شده است. و همچنین برای اندازه گیری متغیر نسبت مدیران
 غیرموظف هیات مدیره به کل اعضای هیات مدیره به عنوان متغیر
 مستقل، از نسبت مدیران غیرموظف هیات مدیره تقسیم بر کل اعضای
 هیات مدیره استفاده شده است. و نهایتاً برای اندازه گیری متغیر
 یکی بودن رئیس هیات مدیره شرکت و مدیر عامل در صورت یکی نبودن
 رئیس هیات مدیره شرکت و مدیر عامل به عنوان متغیر مستقل دیگر،
 شرکت ضریب (+1) و در صورت یکی بودن مدیر عامل شرکت و رئیس هیات
 مدیره شرکت ضریب (0) در نظر گرفته شده است.
 از متغیر مجموع تعهدها بعنوان متغیر وابسته که نماینده کیفیت
 سود می باشد، استفاده شده است.
 اولین قدم در این راه، محاسبه مجموع تعهدات می باشد. مطابق
 تعریف ریچاردسون در سال 2004 که بر پایه تحقیق های اسلون و
 دیچاد می باشد، مجموع تعهدات به شکل زیر تعریف و اندازه گیری
 می شود:

(1)

$$TACC_t = \Delta WC + \Delta NCO + \Delta FIN$$

(2)

$$\Delta WC = WC_t - WC_{t-1}$$

(3)

$$\Delta NCO = NCO_t - NCO_{t-1}$$

(4)

$$\Delta FIN = FIN_t - FIN_{t-1}$$

باتوجه به روابط فوق، مجموع تعهدات (TACC)، تغییرات سرمایه
 در گردش (ΔWC)، تغییرات دارایی های عملیاتی غیرجاری (ΔNCO)
 و تغییرات دارایی های مالی (ΔFIN) بصورت زیر محاسبه گردیده
 اند:

مجموع تعهدات (TACC) = تغییرات در دارایی های غیر نقدی در زمان t
 - تغییرات در بدهی ها در زمان t

تغییرات سرمایه در گردش (ΔWC) = تغییرات در دارایی های عملیاتی جاری - تغییرات در بدهی های جاری
 دارایی های عملیاتی جاری = جمع دارایی های جاری - (سرمایه گذاری های جاری + نقد)
 بدهی های جاری = جمع بدهی های جاری - تسهیلات مالی دریافتی
 تغییرات دارایی های عملیاتی غیرجاری (ΔNCO) = تغییرات در دارایی های عملیاتی غیرجاری - تغییرات در بدهی های عملیاتی غیرجاری
 دارایی های عملیاتی غیرجاری = جمع دارایی های غیرجاری - سرمایه گذاری های غیر جاری
 بدهی های عملیاتی غیرجاری = جمع بدهی های غیرجاری - تسهیلات مالی دریافتی بلندمدت
 تغییرات دارایی های مالی (ΔFIN) = تغییرات در دارایی های مالی - تغییرات در بدهی های مالی
 دارایی های مالی = سرمایه گذاری های جاری + سرمایه گذاری غیرجاری
 بدهی های مالی = تسهیلات مالی دریافتی کوتاه مدت + تسهیلات مالی دریافتی بلند مدت
 اندازه شرکت در این تحقیق به عنوان یکی از متغیرهای کنترل در نظر گرفته شده است که از لگاریتم طبیعی جمع دارایی های شرکت بدست آمده است و همچنین از نسبت بدهی نیز بعنوان متغیر کنترل دیگر که از تقسیم مجموع بدهی های (کوتاه مدت و بلندمدت) بر مجموع دارایی های شرکت بدست می آید استفاده شده است.

5- روش پژوهش و جمع آوری اطلاعات

این پژوهش به دلیل ماهیت موضوع از نوع تحقیق های همبستگی می باشد که زیر مجموعه تحقیق توصیفی است. این تحقیق به بررسی رابطه بین کیفیت سود به عنوان متغیر مستقل با برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی به عنوان متغیر وابسته، می پردازد. که با توجه به اهداف تحقیق از تحلیل رگرسیون برای بررسی تغییرات متغیر وابسته و با توجه به تغییرات متغیرهای مستقل استفاده شده است. از آنجایی که هدف از این تحقیق مطالعه میزان همبستگی بین متغیر وابسته تحقیق (کیفیت سود) و متغیرهای مستقل (سرمایه گذاران نهادی- نسبت مدیران غیرموظف هیأت مدیره به کل اعضای هیأت مدیره و جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیأت مدیره) ، می باشد. ابتدا یک آزمون جداگانه برای هر یک از متغیرهای مستقل و وابسته انجام شد و سپس یک آزمون کلی برای متغیرهای (مستقل) حاکمیت شرکتی با متغیر (وابسته) کیفیت سود صورت گرفت (با استفاده از رگرسیون OLS). با توجه به مطالب فوق معادلات پژوهشی به صورت زیر بیان می شوند:

$$TACC_t = \alpha_0 + \alpha_1 Inst + \alpha_2 Outdir + \alpha_3 ChrCHO \quad (5)$$

$TACC_t$ = کیفیت سود (مجموع تعهدات)
 Inst = درصد سرمایه گذاران نهادی
 Outdir = نسبت مدیران غیر موظف

ChrCHO = جدایی رئیس هیات مدیره و مدیر عامل

6- جامعه آماری و انتخاب نمونه

جامعه آماری در این تحقیق کلیه شرکتهای پذیرفته شده در بورس تهران است به استثنای شرکتهای صنایع واسطه گری، سرمایه گذاری، لیزینگ و شرکتهای بیمه که به دلیل ماهیت فعالیت شان از جامعه آماری حذف شده اند.

7- یافته های پژوهش

7-1- آزمون نرمال بودن داده ها

لازم است قبل از برآزش مدل نرمال بودن متغیر وابسته نیز بررسی گردد. لازم به ذکر است که نرمال بودن باقیمانده های مدل، شرط لازم برای اعتبار رگرسیونی است ولی در صورتی که متغیر وابسته نرمال باشد باقیمانده ها نیز نرمال خواهند بود. آزمون کالموگروف- اسمیرنوف برای بررسی فرض صفر بالا به کار رفته است. همان گونه که در جدول 1 دیده می شود. سطح معنی داری بیشتر از 0/05 است (مقدار آن برابر با 0/212 است) بنابراین متغیر وابسته از توزیع نرمال پیروی می کند.

جدول 1 - نتایج آزمون کالموگروف- اسمیرنوف

کالموگروف- اسمیرنوف			متغیر
سطح معنی داری	درجه آزادی	آماره	
0/212	368	1/059	کیفیت سود

*منبع: یافته های پژوهشگر

7-2- آزمون فرضیه اول و نتایج حاصل از آزمون

H_0 : میان درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت و کیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود دارد.
 H_1 : میان درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت و کیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود ندارد.

جدول 2 - نتایج آزمون فرضیه اول

نتیجه آزمون	مدل رگرسیون		تحلیل واریانس		توان تبیین R^2	متغیر وابسته	متغیر مستقل
	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنی داری	سطح معنی داری	F آزمون			
عدم رابطه بین متغیرها	0/001	0/482	0/736	0/187	0/002	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	سهامدارن نهادی

*منبع: یافته های پژوهشگر

همان طوری که در جدول 2 مشاهده می شود سطح معنی داری تحلیل

واریانس 0/736 و همچنین سطح معنا داری مدل رگرسیون 0/482 می‌باشد که هر دو بیشتر از 0/05 می‌باشد. که بیانگر این است که با اطمینان 95% بین سرمایه گذاران نهادی و کیفیت سود رابطه ای وجود ندارد. به علاوه فقط 0/002 تغییرات کیفیت سود (مجموع تعهدها) توسط مدل توجیه می‌شود. که موید این عدم رابطه است.

3-7- فرضیه دوم

H_0 : میان جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره و کیفیت سود ارایه شده توسط شرکت رابطه مثبت وجود دارد.
 H_1 : میان جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره و کیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه مثبت وجود ندارد.

جدول 3 - نتایج آزمون فرضیه دوم

نتیجه آزمون	مدل رگرسیون		تحلیل واریانس		توان تبیین R^2	متغیر وابسته	متغیر مستقل
	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	سطح معنا داری	F آزمون			
وجود رابطه بین متغیرها	-0/369	0/006	0/063	2/396	0/02	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره

*منبع: یافته های پژوهشگر

همان طوری که از نتایج جدول 3 مشاهده می‌شود سطح معنا داری مدل رگرسیون 0/006 که کمتر از 0/05 است و بیانگر این است که با اطمینان 95% بین جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره ارتباط وجود دارد. ولی سطح معنا داری تحلیل واریانس 0/063 است که با توجه به اینکه بیشتر از 0/05 است یعنی کل مدل معنی‌دار نیست به همین دلیل برای بررسی بیشتر این متغیر با کیفیت سود، آزمونی جداگانه برای این متغیر به تنهایی اجرا شد که نتایج آن در زیر آمده است. همچنین مشاهده می‌شود که ضریب متغیر مستقل β منفی است که بیانگر این می‌باشد که این رابطه معکوس می‌باشد.

3-7-1- نتیجه بررسی مستقل متغیر جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره و کیفیت سود (مجموع تعهدات):

جدول 4 - نتایج آزمون فرضیه دوم بدون متغیر کنترل

نتیجه آزمون	مدل رگرسیون		تحلیل واریانس		توان تبیین R^2	متغیر وابسته	متغیر مستقل
	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	سطح معنا داری	F آزمون			
وجود رابطه بین متغیرها	-0/368	0/006	0/008	7/354	0/018	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره

*منبع: یافته های پژوهشگر

همانطور که در جدول 4 مشاهده می شود مقدار احتمال (یا سطح معنی داری) F برابر با 0/006 است. چون این مقادیر کمتر از 0/05 است، بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان 95 درصد رد می شود. یعنی مدل معنی دار شده است. ولی میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با 0/018 است. که بیان گر این است که فقط 0/018 درصد تغییرات متغیر کیفیت سود (مجموع تعهدها) توسط متغیرهای مستقل بیان می گردد سطح معنی داری محاسبه شده برای ضرایب 0/008 است که در منطقه رد فرض صفر یعنی کمتر از 0/05 قرار می گیرد. که بیانگر وجود رابطه بین متغیرها است. مقدار آماره t ، برای جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره برابر 2/688- و چون این مقدار در ناحیه رد فرض صفر قرار می گیرد، بنابر این فرض H_0 رد می شود. با توجه به اینکه ضریب β برای جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره منفی (0/368-) است، بنابراین با احتمال 95% بین جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره و کیفیت سود (مجموع تعهدها) رابطه منفی وجود دارد. ولی با توجه به میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با 0/018 است و خیلی ناچیز است این فرضیه هم در کل مردود می شود.

4-7- فرضیه سوم

H_0 : میان نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره و کیفیت سود رابطه وجود دارد.
 H_1 : میان نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره و کیفیت سود رابطه وجود ندارد

جدول 5 - نتایج آزمون فرضیه سوم

نتیجه آزمون	مدل رگرسیون		تحلیل واریانس		توان تبیین R^2	متغیر وابسته	متغیر مستقل
	سطح معنا داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	F آزمون			
عدم رابطه بین متغیرها	0/849	0/787	0/981	0/008	0/000	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	نسبت مدیران غیرموظف

*منبع: یافته های پژوهشگر

همانطوری که از نتایج داخل جدول 5 مشاهده می شود سطح معنا داری تحلیل واریانس 0/981 و همچنین سطح معنا داری مدل رگرسیون 0/849 می باشد که هر دو بیشتر از 0/05 می باشد. که بیانگر این است که با اطمینان 95% بین نسبت مدیران غیر موظف و کیفیت سود (مجموع تعهدات) رابطه ای وجود ندارد.

5-7- نتیجه آزمون تکمیلی آزمون کلیه متغیرها با هم (رگرسیون چندگانه):

جدول 6 - نتایج آزمون تکمیلی آزمون کلیه متغیرها با هم (رگرسیون چندگانه)

نتیجه آزمون	مدل رگرسیون		تحلیل واریانس		توان تبیین R^2	متغیر وابسته	متغیر مستقل
	سطح معنا داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	آزمون F			
عدم رابطه بین متغیرها	0/284	0/002	0/141	1/731	0/025	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	سهامدار نهادی
وجود رابطه بین متغیرها	0/006	-0/345	0/141	1/731	0/025	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره
عدم رابطه بین متغیرها	0/936	0/013	0/176	1/731	0/025	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	نسبت مدیران غیر موظف

*منبع: یافته های پژوهشگر

همان طوری که از نتایج داخل جدول 6 مشاهده می شود مقدار احتمال (یا سطح معنی داری) F برابر با 0/141 است. چون این مقادیر بیشتر از 0/05 است، بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان 95 درصد رد نمی شود. یعنی مدل معنی داری وجود ندارد. میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با 0/025 است. که بیانگر این است که 0/02 درصد تغییرات متغیر کیفیت سود توسط متغیرهای مستقل بیان می گردد.

8- بحث و نتیجه گیری

نتیجه فرضیه اول بین درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت و کیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود دارد. با توجه به اینکه سها مداران عمده نهادی در ایران (از قبیل سازمان تامین اجتماعی، بنیاد مستضعفان و جانبازان و شرکت های سرمایه گذاری وابسته به بانک های دولتی) اکثرا وابسته به دولت هستند، علت احتمالی رد شدن فرضیه این است که این دولتی بودن سهامداران نهادی ممکن است باعث کاهش انگیزه های آن ها در نظارت مؤثر بر فعالیت های شرکتهای سرمایه پذیر باشد. نتیجه فرضیه دوم بین جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره با کیفیت سود رابطه وجود دارد. با توجه به اینکه در بررسی این فرضیه با تعداد بسیار کم نمونه حاوی جدایی رئیس هیئت مدیره و مدیر عامل که به عنوان محدودیت بزرگ مطرح می باشد، مواجه شدیم (زیرا در اکثر شرکتهای ایران مدیر عامل و رئیس هیئت مدیره یک فرد می باشد) بنابراین به تفسیر نتایج حاصل از این فرضیه نمی توان اتکا نمود. نتیجه فرضیه سوم بین نسبت مدیران غیر موظف به کل هیات مدیره و کیفیت سود رابطه وجود دارد. از دیدگاه تئوری نمایندگی، حضور مدیران غیر موظف، در هیات مدیره شرکتهای و عملکرد نظارتی آن ها به عنوان افرادی مستقل،

به کاهش تضاد منافع موجود میان سهامداران و مدیران شرکت کمک شایانی می‌کند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که نقش مدیران غیر موظف در ایران مطابق با دیدگاه تئوری نمایندگی نیست و توانایی این ابزار نظارتی در بهبود افشای مالی بسیار ضعیف است. بر طبق قانون تجارت تعداد اعضای هیات مدیره شرکت‌ها نباید کمتر از 5 نفر باشد. در شرکت‌های ایرانی به مدیران غیر موظف به عنوان ابزاری برای تکمیل و به حد نصاب رساندن اعضای هیات مدیره نگریسته می‌شود و توجهی به نقش نظارتی آن‌ها نمی‌شود. نتایج تحقیق فوق با تحقیق خانم مریم اسماعیلی همسو بوده ولی با تحقیقات خارجی منجمله تحقیق سارکار و همکاران¹² (2008) و راماسای¹³ (2005) همخوانی ندارد.

برخی از دلایل احتمالی متفاوت بودن نتایج تحقیق با تحقیقات خارجی عبارتست از:

- فرض بر این است که مدیران غیر موظف مستقل از شرکت هستند در حالی که ممکن است واقعا مستقل نباشند و به شرکت وابستگی‌هایی داشته باشند، مثلاً بسیاری از آن‌ها عملاً توسط شرکت‌های بزرگ سرمایه‌گذاری و تجاری به عنوان مدیر عامل و رئیس هیات مدیره منصوب می‌شوند و یا ممکن است به دلیل مدت زمان طولانی عضویت در هیات مدیره به آن شرکت وابستگی پیدا کرده باشند از اینرو، تفاوت‌های سنتی در تعریف مدیران اجرایی و غیر موظف ممکن است در شناسایی تضاد منافع بالقوه بین مدیران غیر م‌وظف و شرکتی که در هیات مدیره آن وجود دارد ناتوان باشد.

- مدیران غیر موظف ممکن است که دانش مالی چندانی نداشته باشند و از طرف دیگر به اطلاعات مربوط و به موقع دسترسی کامل نداشته باشند. عدم حضور متخصص مالی در ترکیب هیات مدیره، مدیران غیر موظف را در جلوگیری از بی‌نظمی‌ها اشتباهات و تقلبات و افشای ناقص و... ناکارآمد می‌سازد.

- ممکن است به دلیل آنکه آن‌ها منافع چندانی در شرکت‌ها ندارند، علاقه چندانی به نظارت دقیق و مؤثر بر فعالیت‌های شرکت نشان ندهند.

- به دلیل اینکه در ایران بازار نیروی کار مدیریتی وجود ندارد می‌توان گفت که از این بابت مدیران غیر موظف شرکت‌های ایرانی انگیزه‌ای برای نظارت بر مدیریت شرکت ندارند.

- عضویت همزمان اعضای غیر موظف هیات مدیره در هیات مدیره چند شرکت ممکن است باعث کاهش اثر بخشی آن‌ها شود. با توجه به نتایج این تحقیق آنچه پیشنهاد می‌شود به شرح زیر است:

- به نظر می‌رسد که که نقش مدیران غیر موظف و سرمایه‌گذاران نهادی به عنوان دو سازو کار حاکمیت شرکتی، در ایران در زمینه کیفیت سود بسیار ضعیف است. سیاست‌گذاران بازار باید توجه داشته باشند که حضور اعضای غیر موظف در هیات مدیره به تنهایی کافی نیست و ممکن است با توجه به سایر ویژگی‌های هیات مدیره مثلاً تجربه اعضا یا سطح تحصیلات آن‌ها مناسبتر باشد. این ابزار

¹². Subrata Sarkar

¹³. Rama Say

- نظارتی باید به کاهش تضاد میان سهامداران و مدیران کمک کند .
بنابر این باید به تقویت این ابزار در ایران کمک کرد . هم چنین
باید به تقویت سایر ساز و کارهای حاکمیت شرکتی پرداخت. از طرفی
سرمایه گذاران نهادی باید نقش فعال تری را در این زمینه ایفا
نمایند و به همسو شدن منافع مدیران و سهامداران کمک نمایند .
استفاده کنندگان صورت های مالی هم باید بدانند که حضور تعداد خاصی
مدیر غیر موظف در ترکیب هیات مدیره و یا درصد مملکت نهادها در یک
شرکت اطمینان کافی در مورد کیفیت سود آرایه شده را فراهم نکند.
- 1-انجام تحقیق در سال های آینده با داده های مربوط به دوره
های بیشتر با استفاده از روش شناختی این تحقیق تا بر روائی و
اعتبار مدل های برآوردی افزوده شود.
 - 2-بررسی رابطه بین کیفیت سود و جنبه های مختلف حسابرسی از
جمله حق الزحمه خدمات غیرحسابرسی.
 - 3-بررسی رابطه بین نظام حاکمیت شرکتی و مواردی دیگر از قبیل
مدیریت سود و هموارسازی سود و...

منابع

- حساس یگانه، یحیی و کامران تاجیک ، (1388)، "هیات مدیره و تعامل با محیط"، مجله حسابداری شماره 205،
- حساس یگانه، یحیی و کامران تاجیک ، (1387)، "حاکمیت شرکتی، حسابرسی و کمیته حسابرسی، مجله حسابداری شماره 200.
- جلالی، فاطمه (1387)، "حاکمیت شرکتی و حرفه حسابداری"، انجمن حسابداران خبره ایران، مجله حسابداری، شماره 196.
- کرد تبار، حسین، (1386)، "بررسی تأثیر مدیران غیر موظف و سرمایه گذاران نهادی در رفتار مدیریت سود (مدیریت سود مبتنی بر آستانه)"، پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران.
- "آیین نامه نظام حاکمیت شرکتی"، سازمان بورس و اوراق بهادار تهران.
- رحیمیان ، نظامالدین و محبوبه جعفری ، (1385)، "معیارها و ساختارهای کیفیت سود"، مجله حسابداری شماره 174.
- اسماعیلی، مریم، (1385)، "بررسی رابطه بین کیفیت سود و برخی از جنبه های اصول راهبری شرکت در بورس و اوراق بهادار تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء.
- شاهپور، اسماعیلی، (1385)، "رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی
- حساس یگانه، یحیی و محمد مرفوع ، (1385)، "ناکامی ساختارهای حاکمیت شرکتی، لزوم تجدید نظر در ساختار حسابداری و حسابرسی"، مجله حسابداری شماره 195.
- حساس یگانه، یحیی و رافیک باغمیان، (1385)، "نقش هیات مدیره در حاکمیت شرکتی"، مجله حسابداری شماره 173.
- حساس یگانه، یحیی، (1384)، "مفاهیم حاکمیت شرکتی"، مجله حسابداری شماره 164.
- حساس یگانه، یحیی، (1384)، "مفاهیم حاکمیت شرکتی"، مجله حسابداری شماره 167.
- حساس یگانه، یحیی و امیرپوریا نسب ، (1384)، "نقش سرمایه گذاران نهادی در حاکمیت شرکتی"، مجله حسابداری شماره 164 و 165.
- Subrata Sarkar & Kaustav Sev and Jayati Sarkar, (2008), "Board of Directors and Opportunistic Earnings Management : Evidence from India" Journal of Accounting Auditing and Finance, Vol. 23, No. 4, Available at www.papers.ssrn.com., PP.1-40.
- Jue Chin Chang & Huey-Lian Sunthe ,(2008), "Relation between Earning Informativenees, Earning Manangement & Corporatr Governance in The Pre- and Post- Sox Priods www.papers.ssrn.com., PP.1-35.
- Kanagaretnan & et. al, (2007), "Does Good Corporatr Governance Reduce Information Asymmetry Around Quarterly Earning ", Announcements, Journal of Accounting and Public Policy forth Coming ,Available at www.papers.ssrn.com,PP.1-24,
- Kirschenheite·m&n.Melumad,(2004),"Earning Quality and Smoothing" Working Paper Colrmbia Business School, P.65
- Ahmed·A.B·yillings & R.Morton,(2004),"Extreme Accruals, Earning Quality , and Incestor Mispricing,"Workiiig Paper·Florida State University·PP.1-50.

- Richardson. S. A., Sloan, R. G., Soliman, M. T. & Tuna, I., (2004)," Accrual Reliability,Earnings Persistence and Stock Prices", Working Paper· University of Michigan Business School,PP.21-42.
- Schipeer· K· & Vincent· ,(2003), "Earning Quality" ,Accounting Horizons. 17·.PP. 99-110.
- Hudge·F ,(2003), "Investors Perceptions of Earning QualityΔAuditor Independence and Usefulness of Audited Financial Information"Accounting Horizons·PP.37-48.
- Richardson·S.,(2003), "Earning Quality & Short SellersT"· Accounting Horizons 17· PP. 49-61.
- Yoon·s.& Miller,(2002), "Cash from Operation & Earning Manangement in Korea"·The International Journal of Accounting·P.37.
- Dechow & I Dechev,(2002),"The Quality of Accrual & Earning:The Role of Accrual Estimation Errors·The Accounting Review,No.77, PP. 35-59.
- Richardson·S.R.solan;M Soliman &I Tuna,(2001),"Information in Accruals about The Quality of Earnings"Working Paper Universitti of Michigan Business School,Ann Nrbor,P.52.
- Harris·T·;E.Huh &P. Fairfiled,(2000),"Gauging Profitability on The Road to Valuation.Strategy Report, Global Valuation and Acclunting" Mprgan Stanley Dean Witter, P.6.
- Solan·Richard G.,(1996),"Do Stock Prices Fully Rejlect Information in Accruals and Cash Flows Ayout Future Earning",Accounting Review 71, PP. 289-315.
- Dechow,(1995), "Accounting Earning and Cash Flow As Measure of Frim Performance:The Role of Accounting ,PP.18-32.
- Joens,J.,(1991),"Earning Managemant During Import Relif Investigations", Journal of Accounting Research,No. 29 ,PP.193-228.
- Fama·E.jensen·MC.,(1983),"Separation of Ownership and Control", Journal of Law and Economics,No. 26,PP. 301-325.
- Jensen.m.c Meckling· W. H.,(1976), "Theory of the Frim :Manangerial Behavior ·Agency Costs and Ownership Structure", Journal of Financial Economics,No. 3, PP. 305-360.

